

Hur såg de olika personernas dag uti vår by

Hörby såväl som alla andra byar och socknar och så än i dag, på många ställen en "värld i världen". Detta berodde till stor del på att den inhemska befolkningen i byarna hela livet blev sin byggd trogen. De nya vyer och ideer som inkom till socknarna hade innan tidningarnas tid omtalats av resandena som kom till gästgivaregårdarna. Eller sk. knallar vilka drogo omkring på landsbyggen av vilka en stor del voro judar. Dessa välkomnades på många ställen tacksamt kanske mest för de nyheter vilka dessa kringströvare hade med sig. Sanningshalten i det berättade hade säkert med tillägg och avdrag under detta ständiga upprepande för nya människor i nya gårdar, blivit tyckte man själv så utvattnat att som lite extra krydda på historien lägga till några extra rysande saker.

Men ingen rök utan eld, det fanns alltid något som låg bakom.

Det kunde gälla Kungahuset, frälsemän som burit sig dumt åt mot sin släkt eller underlydande. Det kunde gälla präster i församlingarna runt om i granskapet, avrättningar om hur delikventen uppfört sig i sina sista ögonblick i denna världen. På samma gång om hur menigheten uppfört sig under avrättningen. Om stora olyckor i landet och ute i världen.

Man samlades omkring dem för att höra hemskheterna, för att därefter själv muntligen överföra dem till släktingar och bekanta ute i förskingringen.

Dessa landsvägens riddare med sin nyhetsspridning voro populära, och när denne eller folket i gården fått sin begär tillfredsställda påbörjades försäljningen under ett ständigt prutande.

Häradshövdingen var den av tjänstemännen som hade den största bestämmanderätt rätten över Häradet, ty han var kungens utvalde att skipa rättvisa, under honom gällde Kronolänsmannen, och därefter Fjärdingsmannen. Dessa voro på den tiden i folkets ögon, små gudar med stor makt.

Det fanns större gårdar sk. frälsegårdar vilka hade egen domsplats med rätt att själv dömma sina undersåtar och arbetare vid ett sk. Birketing. Ett sådan har funnits bl. a. i Fulltofta. Häradsrätterna dömde utan un-

till lagens strängaste straff, men de omprövades vid Göta Hofrätt i Jönköping och brukade nedsättas betydligt.

I Hörby var den religiösa strängheten stor, man dömdes strängt om man trotsade kyrkans lagar och det omtalas i den senare delen av 1800 talet om dansstugor vilka förut varit öppna nästan när det passade, nu blevo belagda med vissa föreskrifter. Delvis beroende på att brännvin tillhandahölls till byns ungdomar, och dessa problem för ungdomarna togs upp av prostem Weibull vid en sockenstämma^{redan} i febr 1834, varvid i ett protokoll infördes att ungdomens lekar["] (enligt prostem). Urartat till sådana utsvävningar och uppenbara liderligheter. Att han påstod att ungdomar som på förmiddagen begått nattvarden, efteråt på natten tillbragt denna med spel och dans och dryckejom. I Hörby fanns lekstugor där ungdomarna fingo vistas till dess de fyllt 18 år och prostem påstod att dessa där blivit trakterade med både öl och brännvin. Efter den följande överläggningen med kyrkorådet framlade prostem Weibull regler för hur dessa inrättningar i framtiden skulle drivas.

De hyresvärdar som uppläto dessa lokaler blevo skyldiga att till kyrkoherden meddela när någon aktivitet skulle ske. Så att han och kyrkorådet kunde uppfylla sin ansvarsfulla plikt och tillse att inga överträdelser hände under festerna.

Efter Weibull tillträdde Johan Georg Gustav Efvergren 1844 som präst i Hörby, han utnämndes till prost i Hörby och Lyby året efter, han ansågs för att vara en hjälpsam man som på grund av ohälsa, fick sin son till hjälppräst och denne startade här i Hörby vårt lands första småskøseminarium. Han undervisade själv i allt utom sång och slöjd och detta rent ideellt. Detta året 1865 och undervisningen var kostnadsfri.

Kurserna varade 4 månader vår och höst. Tråkigt nog upphörde den då Efvergren avflyttade från orten 1872.

Efter Efvergren som avled 1879, skänktes till en fond 1,100 rdr. vars räntor årligen skulle tillfallaⁱ premier åt flitiga skolbarn.

Postmästaren i Hörby Christian Benedicktsson, vilken i Hörby kallades för författarinnans man, var son till en mjölnare. Född i Landskrona 1822 blev postexpeditör 1841 och efterträdde 1854 Lövengren som postmästare i Hörby. Han innehade befattningen i 34 år. Benedicktsson hade tidigare varit gift med Matilda Beata Andersson år 1851 med vilken han hade 5 barn hon dog 1865. Sitt nya äktenskap ingick postmästaren med Wiktorina Maria Bruzelius år 1871 som då var 21 år gammal. Detta var säkert ett så kallat resonemangsäktenskap gubbarna emellan och Wiktorina gifte sig med postmästaren såsom en hämnd. Ty hennes fader hade lovat henne studier i Paris och Stockholm för utbildning till artist (konstnär). Men hans pengar smälte ihop mer och mer, genom vad andra människor i hans hembygd sade på grund av dryckenskap. Både Wiktorina och hennes fader trodde säkerligen att postmästaren hade mera pengar än vad som i realiteten fanns. Kanske hade Wiktorina i baktanken att genom sitt giftermål kunna göra de resor som inte fadern kunde finansiera.

Deras enda barn föddes (dottern Hilma Margaretha) 1873. Paret's situation blev inte lysande, postmästaren drev vid sidan om sin tjänst jordbruk på nr 6-21 i den gamla byn. Men Wiktorina passade nog inte till bondmora. Däremot hjälpte hon till med arbetet på postkontoret, där hon drev en liten bokhandel vid sidan om, kanske med tanken att den så småningom skulle giva de pengar för studier i utlandet. I slutet av sitt författarskap träffade hon och inledde, ett förhållande med den danske litteraturkritikern Georg Brandes vilkens livsfilosofi, syns ha varit liksom den Ryske generalen Kulneffs. "Att älska och slå ihjäl med samma varma själ!" Med honom levde hon som i Himmlen och i Helvetet, allt på Brandes vilkor därigenom att han reglerade sina förhållande med den kvimliga delen av författarna som kritiker av deras alster. (Georg Brandes dog 1927.)

Därefter kommer den Prästen som fick vara med om den stora brytningstiden både politiskt och ekonomiskt. Hans namn var Jöns Christian Evald Lundegård som vid 16 års ålder tog värvning vid Södra Skånska Infanteriregementet och blev vid 21 års ålder underofficer, men började medan han kvarstod i tjänsten läsa teologi, tog avsked 1851. Samtidigt som han skaffade kompetens för klockarebefattning samt prästvigdes 1859. Lundegård började sin tjänstgöring som prästman i Landskrona som regementspastor för Skånska Husarregementet dästades. Blev 1876 vald till riksdagsman för Landskrona och vann ett kyrkoherdeval i samma stad med stor majoritet, men kungl. maj utnämnde en annan. Lundegård sökte då tjänsten efter Weibul och tillträdde som kyrkoherde 1881. Han var under många år förordnad som folkskoleinspektör samt tillförordnad predikant vid Länssjukhemmet här från 1889. Den mest minnesvärda händelsen under Lundegårds tid var ombyggnaden av Hörby kyrka 1895 samt Lyby kyrka restaurering .

Den 1 maj 1870 fick prästerna i häradet lönerna omräknade i kontanta medel något som de väntat på länge. I Hörby utgjorde beviljningsinkomsten för kyrkoherden 5,660kr och för komministern 1,500, vilket enligt tidens penningvärde betydde att Hörby var ett ganska fett pastorat. Det sägs om honom att han fortfarande vid 80 års ålder skötte sina göromål med energi och vitalitet. Han var en gammal konservatist som gick i polemik med vem det vara må. Det var kanske inte så lätt för de gamla själasörjarna under den brytnings-tid med helt andra värderingar än vad de varit vana vid. och under många år av sitt liv lärt sina sockenbor att leva efter Han hade sina vedersakare, men på samma gång sina beundrare och det sades om honom att trots sin ärkekonserveratism, reste han sig som en stormfura vilken mitt i stormen alltid rätade upp sig mellan varven och trots hårda tag stack han aldrig under stol med sina åsikter.

Wiktorina Benedicktsson skriver i sina dagböcker mycket om denne man, hennes sk. andra familj i vilken hon ständig och jämt återkommer, I sina beskrivningar om de personer som här ständigt går och kommer på visit eller reser bort . Vi får här en inblick i umgängesformerna i vår gamla by som är värdefull och som vi aldrig haft möjlighet att få inblick i

utan hennes författarskap. Hon älskade inte sin by där hon hade sitt hem och de tyckte att hon skrev otrevliga saker om dem på samma gång som hon lämnade ut sin egen familj. Men det är tack vare henne som vi vet så mycket om hur människorna i byn levde både kulturellt och materiellt. Deras förhållande inbördes om familjelivet, om deras ekonomi, om vad som ibland försigick om nätterna inom familjerna. Hon var mycket djärv och utelämnade ingenting, vare sig om sig själv eller sin egen familj. I prästgården vilken blev ett centrum för de nya politiska stämningarna och den nya tidens krav, trots kyrkoherdens ståndpunkt och han fick nöja sig med det, var så säker på att det har frestat på.

Wiktorina Benedicktsson var efter den tiden, säkert en av Sveriges djärvaste författarinnor och på samma gång den ärligaste. Genom sin vänskap med prästens pojkar och sin iakttagelseförmåga, får vi sentida bybor uppleva många komiska och tragiska händelser där vi sitter på första parkett med hennes böcker i handen. På både ont och gott men en finstämdare skildring av en socken från denna tid har nog ingen skrivit, vilket hon själv säkert fick lida mycket för. Av Lundegårds söner blev Nils tidningsman Justus Konstnär och Axel författare med ideer och ett intensivt samarbete med Wiktorina.

De voro som ni vet vänner, där inga hemligheter fanns ifråga om realiteterna i deras tankar, och utbytet av livets erfarenheter under sina promenader i den gamla byn. Sitt liv och leverne har hon säkert anförtrott honom många gånger. De voro efter mitt sätt att se synnerligen alvarliga unga människor som på intellektets och sinnets område stod varandra mycket nära, men som på samma gång är mycket gamla och har stor livserfarenhet. Säkert beroende på alla samtal om människornas problem. Justus Lundegård blev erkänd artist eller som vi i dag säger konstnär, med havsmotiv från Kullen och Österlen, vilka väcker tankar om naturens mäktighet. Från Kullen med stora dukar med djärv färgsammansättning och känsla för det naturliga ljuset i färgsammansättningen. Några gubbar som i sockenstugan skulle hänga upp, blev detta bak och fram. Då Justus påpekade detta och återkom till upphängningen frågade den ene gubben, "Ä ditte den rätta sian!"

